

9. Lagar och Regler

Denna flik berör lagar och regler som kan vara bra att känna till. Det innehåller även många tips som kan vara bra att tänka på i olika situationer. Först kommer lite information om allemansrätten. Därefter följer några sidor om brand (sidan 3), hygien (sidan 31) och slutligen finns lite 4H specifika regler (t.ex. information om 4H:s försäkring) och lämpliga lokala regler (sidan 39).

Allemansrätten

Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten (regeringsformen 2 kapitlet 18 §). Det är den begränsade rätten var och en har att använda annans mark och vatten, främst att färdas över (till fots) och under en kortare tid uppehålla sig där. Även om markägaren eller den som bestämmer över området inte har gett sitt tillstånd till detta. Det gäller endast enskilda personer och inte organiserade grupper. Då krävs alltid markägares tillstånd, ibland även fleras samtycke som t ex jaktlagsledare.

När det gäller cykling och skidåkning gäller samma regler. För ridning, där risken för skador på marken är större, är tillämpningen mer strikt. Ridning och cykling (mountainbikes) kan även regleras genom lokala föreskrifter (57 § terrängtrafikkungörelsen). Särskilda regler gäller för trafik med bilar, motorcyklar och andra motordrivna fordon, i terrängkörningslagen förbjuds all privat körning på barmark i terräng.

När det gäller eldning i skog och mark är det endast tillåtet med största försiktighet.

Den som har med sig sin hund, ska hålla den under sådan uppsikt att den inte driver eller förföljer villebråd. Viss tid på året (1 mars—20 augusti) skall hunden dessutom hindras från att springa lös i mark där det finns vilt.

Speciella föreskrifter kan gälla inom naturreservat, nationalparker och områden med särskilt skydd för djurlivet.

Den som skadar egendom, är skyldig att ersätta skadan. Till egendom räknas på rot stående träd och andra växter. Man får plocka vilda bär, blommor, svampar och kottar, förutsatt att dessa inte är fridlysta. Skräpar man ner utomhus kan man dömas till

böter eller fängelse i högst ett år (miljöbalken 29 kapitlet 7 §). Detsamma gäller ofredande genom oljud eller annat hänsynslöst sätt (brottsbalken 4 kapitlet 7 §). Den som har hand om en grupp kan krävas på skadestånd för skador som orsakas av deltagarna, oavsett om de var för sig uppträder på ett sätt som faller inom ramen för allemansrätten, t ex om man låter gruppen gå över en åker där det växer gröda.

Vill du veta mer, läs boken Allemansrätten, vad säger lagen av Bertil Bengtsson, utgiven av Naturvårdsverket 1999, ISBN 91-620-1194-4.

Brand

Detta stycke om brand och brandsäkerhet är baserat på häftet "elden & du – brandskydd för ungdomsledare" utgiven av Svenska brandsvarförbundet och räddningsverket (ISBN: 91-7144-304-5).

Tänk efter före...

Se till att det inte börjar brinna:

Lämna aldrig levande ljus. Sist ut ur ett rum blåser ut ljuset.

Var försiktig med eld utomhus. Lämna aldrig en eld utan att släcka ordentligt.

Det går att förhindra anlagda bränder. Ge inte brandanläggaren en chans att tända på.

Om det börjar brinna gå då efter grundregeln:

RÄDDA – LARMA – SLÄCK!!

Rädda först av allt människor från branden.

Larma därefter räddningstjänsten. Ring 112, tala om vad som har hänt och varifrån du ringer.

Försök sedan släcka elden, men ta inte för stora risker så att du skadar dig själv.

Brandskydd på läger.

I all verksamhet där det finns risk för brand ska det finnas ansvariga ledare som har utbildats i brandskydd genom din organisation. Vid större arrangemang behövs två eller flera ledare med särskilt ansvar för brandskyddet. De kan då ingå i en *servicegrupp* tillsammans med andra skyddsansvariga. På mindre

läger är den utbildade ledaren själv skyddsansvarig. Ledaren får inte lämna sin grupp utan uppsikt. Vid läger som är spridda över ett större område behövs patrullerande brandvakt.

Uppgifterna för skyddsansvarig/servicegrupp anpassas till organisationens egna rutiner. Svenska Brandförsvarsförbundet kan, i samråd med organisationerna, utarbeta regler för hur skyddsarbetet ska organiseras.

Några goda råd

Här har vi samlat några råd för att öka brandskyddet vid läger och annan friluftsverksamhet. Använd gärna den *checklista* som finns. Kontakta alltid räddningstjänsten på orten i förväg och berätta om lägret. Om det skulle börja brinna är det viktigt att handla efter grundregeln *Rädda – Larma – Släck*.

Öka kunskapen redan innan lägret

- Samla alla lägerdeltagare redan innan lägrets början och berätta om olika brandrisker.
- Gör brandregler för lägret. Utse brandvakter och brandansvarig.
- Ta reda på var släckredskap finns och hur de fungerar.

Att genomföra *Brandskyddsmärket* för deltagarna på lägret är en bra aktivitet – som även ökar säkerheten under lägervistelsen.

Förläggingsbyggnader

Vissa byggnader är olämpliga att övernatta i – kontakta räddningstjänsten om du är osäker.

Se till att alltid ha en telefon som fungerar så att du kan kalla på hjälp om det behövs.

Om fler än 30 deltagare övernattar, och/eller om man gör fler än två övernattningsnätter, bör räddningstjänsten underrättas.

Fungerande brandvarnare ska finnas i taket utanför varje sovrum.

Det ska finnas minst två utgångar från varje sovrum.

Var försiktig med eld i öppna spisar. Ta reda på i förväg om eldstaden är i användbart skick. Är du osäker, kontakta skorstensfejarmästaren i kommunen.

Om ni regelbundet ska utnyttja en byggnad för förläggning och om den inte har använts för detta ändamål tidigare, krävs byggnadslov för den ändrade användningen.

Ladugården

Tänk också på att det är *viktigt* att ha släckredskap även i ladugården. Vattenslangen ska räckta till *alla hörn* i ladugården. Alternativt kan man sätta in två vattenslangar, en vid vardera dörren. Det är då viktigt att de är så långa att de möts på mitten av ladugården. För övrigt så gäller samma sak som när det börjar brinna i en förläggingsbyggnad. Rädda – Larma – Släck!!

Eld utomhus

De anvisningar som finns i kapitlet: Eld utomhus gäller givetvis även på läger. Dessutom gäller:

Eldning och matlagning utomhus ska ske på bestämda platser.

Var försiktig med brandfarliga vätskor som fotogen och gasol. Läckande gasol blandad med luft kan bilda en explosiv gas. Vid ofullständig förbränning av gasol bildas koloxid som är en mycket giftig gas.

Ibland samlas många människor runt en lägereld. Tänk på att kläder av syntetmaterial kan vara mycket lättantändliga.

Lek aldrig med elden!!

Försäkringsskydd

Föreningar kan teckna försäkringar för medlemmar och deltagare i verksamheten. Innan ett läger genomförs bör ansvariga ledare kontrollera vilka försäkringar som gäller för dem som deltar.

CHECKLISTA FÖR BRANDSKYDD PÅ LÄGER

Säkerheten är grundläggande i allt arbete med barn och ungdomar. Brandskyddet betyder mycket för säkerheten. Redan när ett läger planeras är det viktigt att tänka på brandsäkerheten. I vissa fall bör ansvariga ledare kontakta myndigheter för besiktningar och rådgivning.

Den här checklistan är ett hjälpmedel för att öka brandsäkerheten på lägret.

Följ gärna checklistan, men tänk också på att säkerheten måste anpassas till de förutsättningar som gäller vid ert läger.

Kopiera gärna checklistan så att ni kan använda den vid varje tillfälle ni genomför ett läger.

Ansvarig för säkerheten

Namn: _____

Adress: _____

Telefon bostad: _____

Telefon arbete: _____

Mobiltelefon: _____

Plats för viktiga telefonnummer: _____

_____

Planering

Myndighetskontakter/försäkring

- I vissa fall är man skyldig att kontakta myndigheter, även om man själv vidtagit åtgärder för att öka brandskyddet.
- Vem tecknar försäkringen och vad omfattar den?

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Lägerplatsen

Skiss/karta över lägerplatsen ska ritas. På skissen ska anges:

- Lägerplatsens gränser.
- Körvägar för brandfordon.
- Byggnader.
- Brunnar.
- Släckredskapens placering.
- Var man kan ringa räddningstjänsten.

Kopior på skiss/karta utdelad till:

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Brandregler och organisation av brandsäkerheten

Upprätta brandregler för lägret och planera för hur alla ledare och deltagare ska få information om reglerna.

- Upprätta organisation av brandskyddet.

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Byggnader

Vid förläggning inomhus är det viktigt att se till att byggnaden inte har några allvarliga brister från brandskyddssynpunkt. Vissa

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

---

byggnader är olämpliga att övernatta i. Om ni är osäkra – kontakta räddningstjänsten.

Om en byggnad används regelbundet för förläggning, ska den som ansvarar för byggnaden se till att brandsyn sker.

Om eldstaden ska användas, kontrollera att sotning skett efter de tidsfrister som gäller.

Om fler än 30 deltagare övernattar och/eller om man gör fler än två övernattningsnätter bör räddningstjänsten underrättas.

En anmälan till räddningstjänsten ska innehålla:

- Namn på förening/organisation.
- Typ av lokal (skola, lägergård etc.) som ska användas.
- Adress till lokalen.
- Telefon till lokalen.
- Antal personer som ska övernatta.
- Antal nätter.
- Datum för vistelsen (fr o m – t o m).
- Namn och adress till den person som är lägeransvarig.

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Utrustning att ta med till lägret

- Brandvarnare.
- Utrymningsmarkeringar (skyltar).
- Brandsläckare.
- Säkerhetsflaskor.

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

- Övrigt_____

Klart (datum)_____ Signatur_____

Information före lägret

Före lägret bör man samla alla deltagare, eventuellt även föräldrar, och gå igenom vilka brandregler som gäller. Om deltagarna kommer från olika orter kan skriftlig information ges.

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Information vid lägerstart

Samla alla lägerdeltagare. Redogör för hur brandskyddet är organiserat och vilka brandregler som gäller för lägret:

- Brandrisker, eventuellt eldningsförbud.
- Organisation av brandvakter – brandvaktsinstruktioner.
- Larmning vid brand.
- Brandredskapens plats och skyltning.
- Var eldning och matlagning ska ske.
- Övrigt: _____

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Brandsäkerhet i förläggingsbyggnad

Dessa regler bör följas vid alla tillfällen då man övernattar i byggnader.

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

- Visa utrymningarna i huset och öva utrymning.
- Montera och kontrollera brandvarnare utanför varje sovrum.
- Kontrollera säkerheten i uppvärmningsanordningarna.
- Inga onödiga elapparater ska vara inkopplade. Upprätta rutiner för att se till
- att alla apparater är urkopplade/avstängda på kvällen.
- Gå igenom regler för eldning och matlagning.
- Tändvätskor av något slag får inte tas med in i byggnaden.
- Utse brandvaktansvarig och gör brandvaktlista.
- Brandvaktinstruktionen anslås.

Alla deltagare som ska övernatta i byggnaden ska få information om brandreglerna och hur brandskyddet är organiserat.

Utfört (datum)_____ Signatur_____

Adresser till länsbrandförsvarsförbunden:

Räddningsverket

651 80 KARLSTAD

Besöksadress: Norra Klaragatan 18

e-post: svr@kd.srv.se

Hemsida: <http://www.srv.se>

Telefon 054-13 50 00

Telefax 054-13 56 00

Svenska Brandförsvarsförningen

115 87 STOCKHOLM

Besöksadress: Sturegatan 38

e-post: info@svbf.se

Hemsida: www.svbf.se

Telefon 08-588 447 00

Telefax 08-662 35 07

Brandförsvarsföreningen Norrbotten (BD)

Ordförande: Kjell Herlevsson

E-post: herlevsson.k@telia.com

Huvudkonsulent: Bertil Bäcklund

Adress: Kolugnsvägen 1, 941 38 Piteå

Telefon: 0911-964 80

Fax: 0911-913 14

E-post: bertil.baecklund@rtj.pitea.se

Kontaktperson: Kjell Cloth

Telefon: 0921-623 23

E-post: kjell.cloth@gamma.telenordia.se

Brandförsvarsföreningen Västerbotten (AC)

Ordförande: Rutger Arnesson

E-post: rutger.arnesson@vasterbotten.lansforsakringar.se

Huvudkonsult: Claes Cahier

Adress: Signalvägen 14, 901 84 Umeå

Telefon: 090-16 22 12

Fax: 090-77 03 92

E-post: cahier@umea.se

Kontaktperson: Henning Drugge

E-post: hdrugge@home.se

Brandförsvarsföreningen Västernorrland (Y)

Ordförande: Anders Hörnfeldt

E-post: anders.hornfeldt@vasternorrland.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Åke Bergström

Adress: Havsörmsvägen 12, 856 51 Sundsvall

Telefon: 060-66 70 10

Fax: 060-66 70 11

E-post: ake-bergstrom@telia.com

Jämtlands läns Brandförsvarsförening (Z)

Ordförande: Sven Erik Swartz

Huvudkonsulent: Morgan Olsson

Adress: Box 190, 840 60 Bräcke

Telefon: 0693-162 05

Fax: 0693-161 05

E-post: morgan.olsson.jbf@swipnet.se

Brandförsvarsföreningen Gävleborg (X)

Ordförande: Bengt Landén

E-post: ffy573e@tinet.se

Huvudkonsulent: Ola Käll

Adress: Hamntorget 8, 803 10 Gävle

Telefon: 026-17 96 56

Fax: 026-18 99 42

E-post: ola.kall@gavle.se

Dalarnas Brandförsvarsförening (W)

Ordförande: Rolf Johansson

E-post: rolf.johansson@dalarnas.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Lars Nises

Adress: Eldsläckarevägen 9, 792 36 Mora

Telefon: 0250-267 50

Fax: 0250-711 43

E-post: lars.nises@mora.se

Brandförsvarsföreningen Uppsala län (C)

Ordförande: Jan Ulmander

E-post: ulmander@swipnet.se

Huvudkonsulent: Tommy Ekstrand

Adress: Box 385, 751 06 Uppsala

Telefon: 018-27 30 00

Fax: 018- 10 99 52

E-post: tommy.ekstrand@brf.uppsala.se

Stockholms läns Brandförsvarsförbund (AB)

Ordförande: Henrik Westman

E-post: henrik.westman@riksdagen.se

Huvudkonsulent: Stig Lindberg

Adress: 115 87 Stockholm

Telefon: 08-783 70 11

Fax: 08-664 15 60

E-post: stig.lindberg@slbf.brand.se

Brandförsvarsföreningen Västmanland (U)

Ordförande: Gösta Ångell

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

E-post: gosta.angell@se.abb.com

Huvudkonsulent: Hans Zwicknagel

Adress: Mälardalens Rtj, Vallbyleden 9, 721 87 Västerås

Telefon: 021-30 40 39

Fax: 021-30 40 30

E-post: hans.zwicknagel@vasteras.se

Örebro läns Brandförsvarsförening (T)

Ordförande: Mats Brantsberg

E-post: mats.brantsberg@orebro.se

Huvudkonsulent: Ulf Andersson

Adress: Box 31100, 701 35 Örebro

Telefon: 019-20 86 50, 070-642 68 82

Fax: 019-20 86 55

E-post: ua@nbrk.com

Brandförsvarsföreningen Värmland (S)

Ordförande: Nils-Olof Sandberg

Huvudkonsulent: Lars-Gunnar Strandberg

Adress: Sandbäcken, 653 40 Karlstad

Telefon: 054-29 70 21

Fax: 054-29 70 16

E-post: lars.gunnar.strandberg@karlstad.se

Brandförsvarsföreningen Södermanland (D)

Ordförande: Lennart Nilsson

E-post: lenilsson37@hotmail.com

Huvudkonsulent: Märt Eellend

Adress: Box 14294, 630 14 Eskilstuna

Telefon: 070-226 63 95

Fax: 016-48 42 20

E-post: eellend@yahoo.com

Östgöta Brandförsvarsförening (E)

Ordförande: Bengt Wedén

Huvudkonsulent: Conny Jacobsson

Adress: Drottninggatan 50, 591 31 Motala

Telefon: 0141-22 55 00

Fax: 0141-22 55 12

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

E-post: conny.jacobsson@motala.se

Kontaktperson: Per Ahlberg

E-post: per.ahlberg@rtj.linkoping.se

Kontaktperson: Detlef Teske

E-post: detlef.teske@norrkoping.se

Brandförsvarsföreningen Skaraborg (R)

Ordförande: Kåre Hellström

E-post: kareconsult@telia.com

Huvudkonsulent: Ove Skatt

Adress: Södra Kungsvägen 10, 522 34 Tidaholm

Telefon: 0708-132 328

E-post: ove.skatt@swipnet.se

Kontaktperson: Per-Erik Helldén

E-post: per-erik.hellden@skovde.se

Brandförsvarsföreningen Älvsborg (P)

Ordförande: Lars-Olof Johansson

E-post: lars-olof.johansson@MARK.se

Huvudkonsulent: Bo Molin

Adress: Olofsholmsgatan 12, 506 34 Borås

Telefon: 033-17 29 10

Fax: 033-12 79 61

E-post: bo.molin@serf.se

Kontaktperson: Dan Engdahl

E-post: dan.engdahl@narftj.com

Brandförsvarsföreningen Väst (O)

Ordförande: Per-Olof Höglund

E-post: perolof.hoglund@gbg.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Lili Kerf

Adress: Box 5424, 402 29 Göteborg

Telefon: 031-703 10 89

Fax: 031-703 00 33

E-post: lili@goteborg.mail.telia.com

Gotlands Brandförsvarsförening (I)

Ordförande: Leif Ellström

E-post: leif.ellstrom@gotland.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Catharina Persson

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

Adress: Katrinelund, 621 81 Visby
Telefon: 0498-26 32 45
Fax: 0498-28 47 18
E-post: catharina.persson@rt.gotland.se

Kalmar läns Brandförsvarsförening (H)
Ordförande: Anders Karlsson
E-post: anders.karlsson@kalmar.lansforsakringar.se
Huvudkonsulent: Christer Askbrant
Adress: Östersjövägen 4, 593 32 Västervik
Telefon: 0490-886 60
Fax: 0490-886 62
E-post: christer.askbrant@vastervik.se

Jönköpings läns Brandförsvarsförening (F)
Ordförande: Evert Svensson
E-post: vd@smbt.se
Huvudkonsulent: Fredric Jonsson
Adress: 551 89 Jönköping
Telefon: 036-10 70 70
Fax: 036-71 29 44
E-post: fredric.jonsson@rt.jonkoping.se

Brandförsvarsföreningen Kronoberg (G)
Ordförande: Ola Johannesson
E-post: johannesson.ola@lrf.se
Huvudkonsulent: Thomas Wrååk
Adress: Box 1222, 351 12 Växjö
Telefon: 0470-410 00
Fax: 0470-127 17
E-post: tomas.wraak@kommun.vaxjo.se
Kontaktperson: Stefan Röman
E-post: stefan.roman@kommun.vaxjo.se

Brandförsvarsföreningen Halland (N)
Ordförande: Erling Johansson
E-post: erling.johansson@halland.lansforsakringar.se
Huvudkonsulent: Rolf Raask
Adress: Kristinehedsvägen 2, 302 44 Halmstad
Telefon: 035-16 00 00
Fax: 035-16 00 96

E-post: r.raask@telia.com

Brandförsvarsföreningen Blekinge (K)

Ordförande: Jan Otterheim

E-post: jan.otterheim@blekinge.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Hans Anderbjörk

Adress: Ronneby Kommun, 372 80 Ronneby

Telefon: 0457-180 00

Fax: 0457-186 33

E-post: hans.anderbjork@ronneby.se

Brandförsvarsföreningen Skåne (LM)

Ordförande: Lars-Åke Hörln

E-post: lars-ake.horlen@goinge.lansforsakringar.se

Huvudkonsulent: Per Magnusson

Adress: Ringvägen 20, 291 54 Kristianstad

Telefon: 044-10 15 74

Fax: 044-12 95 68

E-post: per.magnusson@kristianstad.se

E-post: lena.friberg@kristianstad.se

Vissa saker tar lätt eld.

Vissa ämnen antänds lättare än andra, till exempel T-sprit, bensin, metanol och gasol. Var **mycket försiktig** med dessa varor. Använd aldrig T-sprit eller bensin när du ska tända en brasa. Torv, gräs, papper och plast fattar också lätt eld.

Levande ljus, öppna spisar och lägereldar orsakar många bränder. **Lämna aldrig elden** utan uppsikt.

Brandteori

För att det ska kunna börja brinna måste det finnas:

- ❶ Brännbart material (bränsle)
- ❷ Syre (luft)
- ❸ Värme (antändningstemperatur)

Försvinner någon av dessa tre förutsättningar upphör branden.

Med andra ord: Ta bort någon del, så slocknar branden!

Ta bort ett brännbart ämne...

Tar man bort vedträn ur en lägereld, så slutar det så småningom att brinna.

Ta bort syret...

Brinner det i en kastrull, lägg på locket. Då försvinner syret och branden kvävs. Brinner det i en gardin, kväv branden genom att rycka ner gardinen och trampa på den.

Ta bort värmen...

Brinner det i en matta eller soffa, kyl med vatten.

Släck inte med vatten OM!

Det är också viktigt att veta hur man *inte* släcker. Du ska till exempel inte hälla vatten på en gryta med brinnande olja. Om du gör det blir det en häftig reaktion genom att vattnet förångas och slungar ut brinnande fett som kan ge svåra brännskador.

Vanliga brandorsaker

Levande ljus – värmeljus

Ljus som glöms bort eller står för nära något som lätt kan fatta eld, till exempel en gardin.

Elapparater och elledningar

Trasiga, gamla och slitna elapparater, sladdar och andra elledningar innebär risk för brand.

TV

En TV som inte står fritt, med tillräckligt luftcirkulation runt omkring, kan vara en brandorsak. Levande ljus, blommor och dukar som står på TV:n kan också orsaka brand.

Eldstäder och skorstenar

Glöd eller ett brinnande vedträ från öppna spisen kan hamna på golvet eller mattan och fatta eld. Sprickor och mycket sot i skorstensmuren kan orsaka brand.

Spis och köksfläkt

Fett och olja kan börja brinna om det får för hög temperatur. För mycket fett i filtret till köksfläkten gör att en brand lätt sprids.

Fyrverkerier och tomtebloss

Gnistor från fyrverkerier och tomtebloss kan hamna där de antänder omgivande material.

Cigaretter

Cigarettfimpar som inte är släckta kan orsaka brand, till exempel om de slängs i naturen eller om askkoppen töms i soporna.

Lägerbål

Ett lägerbål som görs upp på en osäker plats eller glöms bort kan sprida sig till gräs och buskar. Det kan leda till skogsbrand.

Åska

Om åskan slår ner kan den antända ett hus eller orsaka skador i en elledning som kan ge upphov till brand.

Lek med eld

Lek med tändstickor och cigarettändare kan leda till att det börjar brinna i kläderna på den som leker med elden eller på någon i närheten.

Anlagd brand

Någon tänder på med avsikt.

Brandfarliga gaser.

Brandfarliga gaser kan antändas vid rumstemperatur i vanlig luft. Gasol används ofta vid läger och friluftsverksamhet.

Att tänka på

En gasflaska/gasbehållare:

ska förvaras stående. Om behållaren välter kan gasflaskan skjuta ut korken,

får inte hettas upp får då kan den explodera,

ska förvaras på skyddad plats,

ska vara märkt med texten *mycket brandfarligt*.

Brandfarliga vätskor

Mycket brandfarliga vätskor är till exempel bensin, T-sprit och metanol. Dessa vätskor lösgör brännbara ångor vid lägre temperaturer än 0°C.

Enligt *Lagen om brandfarliga varor* ska vätskor som lösgör brandfarliga ångor under normal rumstemperatur märkas med texten *mycket brandfarligt*. Övriga brandfarliga vätskor, som fotogen och tändvätska ska märkas med *brandfarligt*. När du ser dessa märkningar vet du att innehållet är farligt att hantera nära en öppen eld.

Att tänka på

Brandfarliga vätskor ska alltid förvaras i originalförpackningar eller i märkta säkerhetsflaskor.

Förvara aldrig brandfarliga vätskor i tält där personer vistas regelbundet.

Undvik att förvara stora mängder av brandfarliga vätskor på ett och samma ställe.

Låt inte flaskor med brandfarliga vätskor ligga ute i starkt solsken. Då ökar ångtrycket i flaskan och den som öppnar den kan bli översköljd av vätskan.

Använd aldrig T-sprit för att tända en grill.

I en flaska med T-sprit finns så gott som alltid en explosiv gasblandning.

När du köper en brandfarlig vätska – se till att du får rätt vara.

Elektricitet.

Alltför många bränder orsakas av el. De flesta elbränder beror på slarv eller felaktig användning av elapparater. Gamla eller felaktiga elinstallationer och elapparater är andra vanliga brandorsaker.

Sladdar kan skadas på många olika sätt, till exempel genom förslitning eller att husdjur gnager sönder dem. I en byggnad som stått oanvänd länge kan det på grund av fukt uppstå fel i elinstallationen. Ta för vana att ofta kontrollera elapparater och sladdar så att de är funktionsdugliga och inte utgör någon brandfara.

Elsäkerhetsverket heter en särskild myndighet med ansvar för att främja elsäkerheten. Vänd dig dit om du vill veta mer.

Säkringar

En säkring (propp) ser till att det inte går ut för mycket ström, och därmed blir för hög temperatur i ledningarna. När en säkring går sönder betyder det att något fel.

Felet kan bestå i att:

- Elledningen har överbelastats med för många elapparater eller lampor,
- Någon elledning eller sladd är trasig,
- Det är fel i någon elapparat eller lampa.

Om en säkring går sönder direkt efter ett byte, är det ett säkert tecken på ett allvarligt fel. Fortsätt inte att byta säkringar. Kalla i stället på en behörig elinstallatör. Det är förbjudet och livsfarligt att laga säkringar.

Jordfelsbrytare

En jordfelsbrytare jämför den ström som går ut från elcentralen med den ström som kommer tillbaka. Om skillnaden är för stor betyder det att det "läcker" ström någonstans, och då bryts strömmen. Jordfelsbrytare innebär i första hand att risken för personskador orsakade av el minskar. Det finns jordfelsbrytare för olika behov. En speciell typ kan sättas in i vägguttag, till exempel om man använder handverktyg. Om elutrustning används utomhus ska det alltid finnas en jordfelsbrytare kopplad till elanläggningen.

Egna installationer

Att göra egna elinstallationer eller ändra i den fasta installationen är inte tillåtet. En kunnig lekman får byta säkringar, glödlampor, vanliga vägguttag, lamphållare och strömbrytare. Alla andra elarbeten ska utföras av en behörig elinstallatör.

Att tänka på

- Det bästa sättet att skydda sig mot elbränder är att ha en korrekt utförd och väl underhållen elanläggning.
- Köp inte gamla elapparater. Använd aldrig elapparater med fransiga sladdar och trasiga stickkontakter.
- Använd aldrig element med öppna glödspiralerna.
- Element får aldrig övertäckas eller användas för att torka kläder.

- Använd inte glödlampor med högre wattal än vad som anges på lamphållaren.
- Se till att lampor inte kommer för nära kläder och annat brännbart material, exempelvis papper och damm. Kontrollera särskilt lampor i garderober.
- Kom ihåg att stänga av spisplattan, strykjärnet, kaffebyggaren, brödrosten och andra elapparater när du inte använder dem.
- Ta ett ordentligt tag i stickproppen när du drar ur sladden. En timer i vägguttaget som stänger av strömmen efter till exempel 30 minuter är ett bra hjälpmedel.
- Köksfläktar över spisar ska regelbundet göras rena. Om man glömmer en platta kan fett från fläkten droppa ner och orsaka brand. Mycket fett i fläkten gör att branden sprids snabbt.
- Kontrollera bastun innan den sätts på, så att inga brännbara föremål finns i närheten av aggregatet. Bastun ska inte användas för torkning av kläder.

Eld utomhus.

Lägerbålet är ett måste för många barn och ungdomar. Ett lägerbål skapar stämning och gör att barn och ungdomar får möjlighet att njuta av elden – och lära sig handskas med den på rätt sätt.

Ibland gör man också upp eld på lägret för att laga mat. Att grilla utomhus hemma i trädgården har på senare år blivit mycket vanligt. All eldning utomhus kräver ett gott omdöme. De som gör upp eld måste vara medvetna om riskerna och ta sitt ansvar.

Att tänka på

- Välj eldplats med gott omdöme! Eld ska göras upp på avskild plats, på säkert avstånd från byggnader och tält.
- Se till att alltid ha tillgång till vatten innan du gör upp eld.
- Begränsa eldstaden med stenar och var noga med att underlaget är av jord eller lera. Se till att det inte finns gräs, torrt ris eller liknande i närheten.

- Gör aldrig upp eld på stenhällar. De kan spricka och förorsaka skador i naturen.
- I torvmark kan elden brinna neråt.
- Förvara inte brandfarliga vätskor och gasolflaskor i närheten av eldstaden.
- Om det blåser bör du vänta med att göra upp eld.
- Ibland är det förbjudet att elda utomhus. Ett sådant förbud gäller också lägerbål. Förbudet utfärdas av länsstyrelsen eller kommunen om det är stor eller mycket stor brandrisk (brandriskvärde 4 eller 5). Är du osäker, ring räddningstjänsten.
- Använd aldrig T-sprit eller bensin när du gör upp eld.
- Se till att ingen leker med elden.
- Om ni har haft ett lägerbål måste ni släcka glöden. Använd rikligt med vatten. Gräv i askan och håll även vatten i jorden runt omkring för att förhindra glödbrand i marken.

Släckredskap.

Det är viktigt att det finns rätt utrustning, så att du kan göra effektiva insatser om det skulle börja brinna. Självklart måste du också veta hur släckredskapen ska användas och var de finns.

Handbrandsläckare har begränsad kapacitet, men fungerar utmärkt innan branden hunnit ta sig för mycket.

Olika typer av brandsläckare

Vattensläckare är den vanligaste typen av släckare. Branden släcks genom att vattnet kyler brandhärden.

Skumsläckare innehåller vatten, men med en skumtillsats, vilket ökar säkerhetseffekten.

Pulversläckare är mycket effektiva och ett bra förstahandsskydd mot alla typer av bränder, även elinstallationer.

Kolsyresläckare är lämpliga mot brand i brandfarliga vätskor och i elinstallationer. Kolsyra är inte elektriskt ledande. Det är viktigt att

du vid släckning kommer nära brandhärden. Observera att kolsyra kan ge köldskador.

Släckredskapens etikett talar om vilket brinnande material de kan användas mot.

Märkning på etikett

Vatten

Skum

Pulver

Kolsyra

Släckes

Trä, papper, textilier.

Trä, papper, textilier, vätskor, oljor.

Trä, papper, textilier, vätskor, oljor, elutrustning.

Vätskor, oljor, elutrustning.

Släckredskap på läger

Ett lämpligt släckredskap på en tält- och lägerplats är en vanlig vattenslang. För släckning av gräsbränder kan ett par hinkar med vatten och färska gran- eller enruskor användas. Om det skulle bli gräsbrand och du använder ruskor, se till att sopa in mot branden så att den inte sprider sig.

Som extra resurs rekommenderas någon av brandsläckarna ovan. Alla släckredskap ska finnas på bestämda platser under hela lägervistelsen. Platserna ska markeras med standardiserade skyltar för brandredskap eller brandsläckare. Sådana skyltar finns i regel där du köper brandsläckare.

RÄDDA – LARMA – SLÄCK

Många bränder uppstår på grund av dålig kunskap om olika brandrisker. "Det händer inte mig" är en alldeles för vanlig attityd. Om olyckan är framme är det viktigt att veta hur du ska göra. Om det brinner ska du handla efter grundregeln *Rädda – Larma – Släck*:

- Rädda först dem som är i direkt livsfara – men ta inte själv för stora risker.
- Varna dem som är hotade av branden.
- Larma räddningstjänsten genom att ringa 112.

Var beredd att svara på följande frågor:

- Vem du är och varifrån du ringer,
- Vad som har hänt,
- Var det brinner – adress,
- Om det finns människor instängda eller i annan fara.
- Om det är svårt att hitta, se till att någon möter räddningstjänsten och visar vägen.

Släck branden om det är möjligt, men ta inte för stora risker. Naturligtvis är ingen brand den andra lik och det beror på omständigheterna hur du ska göra.

Lär dig ändå grundregeln Rädsla – Larma – Släck!

Brand i byggnad – utrymning.

Över hundra människor omkommer varje år vid bränder i byggnader. Betydligt fler skadas allvarligt. När det brinner i en byggnad börjar det nästan alltid i inredningen (möbler, gardiner, mattor etc.) och inte i golv, väggar och tak.

Det är röken som är farligast vid en brand. En liten brand kan utveckla så mycket rök att en vanlig lägenhet rökfylls på några minuter.

I varje lokal där människor vistas, ska det finnas minst två utgångar som går att använda. Det vanligaste är att ena utrymningsvägen är ytterdörren och den andra är ett fönster. Två vägar ut är en viktig princip som kan rädda liv.

Utrymningsplan

Eftersom en brand kan uppstå var som helst och när som helst under dygnet är det viktigt att veta hur man tar sig ut. Du som är föreningsledare måste se till att det finns en fungerande utrymningsplan. Finns ingen sådan, måste du själv göra upp en för dina lokaler innan grupper kommer dit.

Utrymningsplanen kan vara en enkel skiss över byggnaden. Markera med pilar alla dörrar och fönster som kan användas för att man ska kunna ta sig ut.

På utrymningsplanen ska även en återsamlingsplats anges. I händelse av en brand underlättar det om alla samlas på ett särskilt ställe – då är det också lättare att upptäcka om någon saknas.

Det viktigaste är att noga gå igenom utrymningsplanen med alla som ska vistas i bygganden. Diskutera och förklara varför den ser ut som den göra. Träna utrymning!

Om det börjar brinna

Om du upptäcker att det brinner i en byggnad där ni är, ska du som ledare se till att alla sätter sig i säkerhet så snabbt som möjligt. Varna även personer som kan finnas i andra delar av bygganden.

Vid brand i en byggnad är röken det största direkta hotet. Röken stiger uppåt, Därför måste du ner under röken. Där kan du lättare se och orientera dig. Under röken, nere vid golvet, kan du dessutom andas lättare. Röken är kvävande och ett enda andetag kan ge dig svår hosta och rinnande ögon. Då minskar drastiskt dina chanser att klara dig.

Välj säkraste vägen ut. Undvik rökfyllda rum och trapphus. Om du på vägen ut kommer till en stängd dörr – öppna den inte utan att ta reda på om det brinner på andra sidan. Känn upptill på dörren. Om den är varm brinner det förmodligen på andra sidan. Välj i så fall en bättre väg – en annan dörr eller ett fönster.

Stäng alla dörrar bakom dig! Då vinner du tid åt dig själv och åt räddningskåren. En stängd dörr hindrar branden från att sprida sig snabbare.

Larma räddningstjänsten

När du kommit ut – stanna kvar utomhus! Larma räddningstjänsten genom att ringa 112.

Gå till återsamlingsplatsen och kontrollera att alla har kommit ut. Möt räddningskåren och meddela räddningsledaren om någon saknas. Upptäcker du att någon saknas eller får annan viktig information innan räddningskåren har kommit kan du ringa 112 igen. Räddningstjänstens uttryckningsfordon får de nya uppgifterna via radio.

Gå inte tillbaka in och leta i en brinnande byggnad!

Brandvarnare.

I alla hem och lokaler där människor vistas och övernattar, bör det finnas minst en brandvarnare. En brand är ljudlös under brandstarten då den livsfarliga röken utvecklas. En brandvarnare är en billig livförsäkring. Den reagerar på röken och varnar dig. Du kan lättare hinna ut i tid.

Brandvarnarens placering

Det är lämpligt att sätta brandvarnaren i taket utanför sovrummet, en bit från väggen. Det är när du sover som du är mest försvarslös mot rök och brand. I ett hus med två plan bör det finnas en brandvarnare på varje plan, helst flera.

Sätt inte brandvarnaren i kök eller på andra platser där normal aktivitet, till exempel matlagning eller brödrostning, utlöser onödiga larm.

Se till att brandvarnaren fungerar

Pröva brandvarnaren någon gång varje månad. Det kan du göra på två sätt:

- Tryck in testknappen.
- Håll ett ljus eller en tändsticka under brandvarnaren och blås röken mot den.

Vanliga batterier i en brandvarnare räcker normalt i ett år. Innan batteriet är slut, ger brandvarnaren ifrån sig korta ljudstötter med cirka en minuts mellanrum. Då är det dags att byta batteri.

Att tänka på

- Så fort du varit hemifrån några dagar, kontrollera att batterierna i brandvarnaren fungerar.
- Se till att alltid ha extra batterier hemma.
- Ett tips är att alltid byta batterier en gång om året, till exempel vid advent.

Brand i kläder.

Kläder som innehåller syntetmaterial kan vara mycket lättantändliga. Därför är kläder av rena naturmaterial att rekommendera, även om de också brinner.

När det brinner i kläderna på en person är det stor risk för omfattande brännskador. Det gäller att snabbt släcka branden. Räkna med att personen kan råka i panik och får svårt att själv avgöra vad som ska göras. Du måste försöka hålla dig lugn och se till att åtgärder snabbt sätts in.

Så här ska du göra när det brinner i någons kläder:

- Lägg snabbt omkull personen.
- Försök kväva branden med en jacka, rock, filt, matta eller det som finns till hands. Vatten eller snö går också bra. Det viktigaste är att det går snabbt. Spring inte och hämta något "som kanske är bättre".
- Försök skydda huvud och ansikte så mycket som möjligt. Släck därför från huvudet och neråt. Då minskar risken för att lågorna slår upp i ansiktet.
- Se noga efter så att ingen glöd finns kvar i till exempel fodret.
- När elden är släckt ordenligt måste brännskadorna kylas ner med vatten eller snö. Kyl under cirka tio minuter.

Om det inte är fråga om en fullhudsskada (se kapitlet Brännskador) är det bättre att kyla ner ordenligt och sedan åka till sjukhus än att åka direkt, utan kylning. Tänk också på att kyla ner med omdöme. Alltför kraftig och långvarig nerkylning kan orsaka köldskador.

Så här ska du göra om det brinner i dina egna kläder:

Om det brinner i dina egna kläder gäller naturligtvis samma regler. Är du ensam måste du försöka klara dig själv. Gör så här:

- Lägg dig snabbt ner på marken och rulla runt, då kvävs elden. Snö, gräsmatta eller en vanlig matta är bättre än till exempel asfalt eller direkt på golvet.
- Försök rulla in dig i något, till exempel en rock, matta eller filt.

- Håll händerna för ansiktet som skydd mot lågorna.
- Kyl ner skadorna och åk till sjukhus.

Brännskador

För att beskriva brännskador används numera begreppen ytlig delhudsskada, djup delhudsskada och fullhudsskada. Tidigare användes begreppen första, andra och tredje gradens brännskada.

Ytlig delhudsskada

Symtom: Rodnad hud och sveda.

Behandling: Kyl ner skadan med kallt vatten så fort som möjligt i cirka 10 minuter. Nerkylning av brännskador är smärtlindrande samtidigt som det underlättar för kroppen att motverka skadan.

Djup delhudsskada

Symtom: Rodnad hud och därefter vätskefylld blåsa.

Behandling: Kyl med kallt, rent vatten. Försök hålla blåsan hel. Om blåsan brister, täck med ett rent förband. Stora brännblåsor kan kräva läkarbehandling. Det gäller också om öppna sår uppstår på grund av att blåsan brister.

Fullhudsskada

Symtom: Öppna sår uppstår.

Behandling: Släck eventuell kvarvarande brand i kläderna. Kyl området runt skadan. Försök inte lossa fastbrända klädrester. Det ökar skadans omfattning, eftersom den skadade huden kan rivas loss och ge upphov till djupare sårskador. Fullhudsskador är mycket smärtsamma och kan orsaka svåra ärrbildningar. Ansiktet måste därför speciellt skyddas. Vid fullhudsskador ska läkarvård omedelbart sökas.

Andra personskador vid bränder

Rökskador är vanliga vid bränder. I lindriga fall rinner det ur ögon och näsa. Förloppet kan dock förvärras snabbt genom inandning av giftiga gaser, främst kolmonoxid, som ger huvudvärk.

4H:s lägerpärm – Lagar och Regler

Om man misstänker att den skadade andats in giftiga gaser ska man omedelbart söka läkarvård.

En brand innebär att människor kan råka i panik och bli allvarligt chockade. Det är viktigt att du försöker behålla ditt lugn och ge eventuella skadade närhet och uppmärksamhet.

Hygienföreskrifter

Utdrag ur SOSFS 1983:14

Miljö- och Hälsoskydd

Inledning

Lägerverksamhet innebär att många personer, ofta barn och ungdomar, inkvarteras och umgås under både något ovana och mer eller mindre provisoriska former. Det är därför viktigt att förutsättningar föreligger att upprätthålla goda hygieniska förhållanden.

Det bör uppmärksammas att samråd om lägerplatsens lokalisering, utrustning m.m. bör ske mellan miljö- och hälsoskyddsnämnd, teknisk nämnd, brandmyndighet, byggnadsnämnd, fritidsnämnd, polismyndighet och socialnämnd.

Anmälan

Enligt 15§ hälsoskyddsförordningen skall en ansökan eller anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden enligt bestämmelse i hälsoskyddslagen eller denna förordning vara skriftlig och innehålla de uppgifter, ritningar och tekniska beskrivningar som behövs för att bedöma de anordningar, lokaler eller anläggningar som avses i ansökan eller anmälan.

Anmälan anses ha gjorts först den dag den kommit Miljö- och Hälsoskyddsnämnden tillhanda.

Förening, organisation eller annan intressent, som yrkesmässigt avser att anordna lägerverksamhet, skall således skriftligen anmäla detta till MHN (Miljö och Hälsoskydds Nämnden) i den kommun, där lägret skall vara.

1. Beskrivning av olika former av lägerverksamhet

Anläggning för lägerverksamhet kan i stort sett indelas i tre grupper, nämligen

Lägergård

Anläggning med väl utbyggd servicedel, där verksamheten bedrivs i anslutning till särskilt inrättade fasta lokaler eller anläggningar. Sådana anläggningar utnyttjas vanligen i intervaller med flera lägerperioder under en säsong, exempelvis rid-, konfirmand-, idrotts-, seglarläger m.fl.

Tillfälliga fritidsläger

Läger som anordnas under kortare tid och där platsen inte utnyttjas under en hel säsong och där särskilt inrättade fasta lokaler eller anläggningar i regel saknas.

Dagläger

Läger där plats för övernattnings saknas.

2. Tillämpningsområde

Dessa allmänna råd avses tillämpas i samband med planering, byggnation samt vid hygienisk tillsyn av lägerverksamhet.

3. Lägergård

Anläggning med väl utbyggd servicedel.

Byggnad, lokaler m.m.

Byggnad som används för inkvartering bör vara tillfredsställande värmeisolerad om verksamhet pågår även under kallare årstid (15/9-15/5). Sovrum, dagrum etc. bör alltid – oavsett årstid – kunna hållas tillfredsställande uppvärmda och ventilerade.

Sovrum

Målsättningen bör – särskilt vid nybyggnad och större ombyggnad – vara att varje sovplats har en fri golvarea (rumsarea minus golvarea för inredningsenheter som köksskåp, garderobsskåp o. dyl. och uppvärmningsanordningar som radiatorer, kaminer, kakelugnar o. dyl.) av minst 5m² och en luftvolym av minst 10m³.

Ventilation

Sovrummen bör kunna hållas tillfredsställande ventilerade. Detta kan uppnås med ett väl fungerande självdragssystem. Vid ett sådant system bör ett av fönstren vara öppningsbart. Är ventilationen och standarden i övrigt god, kan i befintliga byggnader en fri golvyta på 3m² och en luftvolym på 7m³ per sovplats godtas. Detta förutsätter en fläktstyrd ventilation och väl tilltagna övriga samlingsutrymmen. För befintliga anläggningar som inte uppfyller rekommendationen med 5m² fri golvyta respektive 10m³ luftvolym och som saknar fläktstyrd ventilation kan MHN bedöma om en större sovplatstäthet kan accepteras.

Till- och frånluftsdörrar bör vara försedda med finmaskigt nät för att utestänga mygg, flugor m.m.

Kapprum och garderober samt anordning för klädvård.

Kapprum bör finnas för ytterkläder.

Garderob eller annat lämpligt utrymme för förvaring av privata kläder, resväskor o. dyl. bör finnas i eller i anslutning till varje sovrum. Vidare bör låsbart mindre skåp eller liknande finnas för personliga värdesaker.

Väl ventilerat utrymme med anordning för uppvärmning bör finnas för torkning av kläder.

Om behov föreligger bör lägret vara utrustat med tvättstuga eller kunna erbjuda andra ändamålsenliga anordningar för klädttvätt.

Dagrum

Med hänsyn till lägrets inriktning, lägerdeltagarnas ålder m.m. bör behovet av dag-, lek- och sysselsättningsrum i tillräckligt antal och storlek beaktas.

Sjukrum

Särskilt rum bör kunna disponeras som sjukrum om någon av lägerdeltagarna skulle drabbas av sjukdom eller lättare olycksfall. Rummet bör vara försett med tvättställ.

Avfall

Uppsamling och bortforsling av avfall skall ske enligt gällande renhållningsbestämmelser inom kommunen.

Toaletter och urinoarer

Toaletter bör finnas till ett antal av minst 2 toaletter per 15 personer, skilda för män och kvinnor vid långtidsläger. För män bör urinoarplatser anordnas. Toaletter och urinoarer bör ha belysning. Uppsamling och bortforsling av latrin från torrtoaletter skall ske enligt gällande renhållningsföreskrifter.

Vid toaletterna skall finnas handtvättmöjligheter.

Vid ny- och ombyggnad bör en toalett handikappanpassas.

Tvätt- och duschrum

Tvätttrum eller andra lämpliga tvättanordningar, skilda för kvinnor och män, bör finnas. Handikapptoaletten bör även kunna utformas så att den kan utnyttjas som tvätt- och duschrum av de handikappade.

Tvättstall eller tvättfat bör finnas till ett antal av 1 per 5 personer. Lägret bör även vara försett med ett lämpligt antal duschar (1 dusch per 20 deltagare).

3.10 Städutrymme

För städmaterial bör finnas särskilt, väl ventilerat utrymme, vilket bör vara låsbart, försett med utslagsback och tappkran för varmt och kallt vatten.

5. Dagläger

Vad som rekommenderas under avsnitten 3.1, 3.7, 3.8, 3.10, 7, 8 och 9 bör i tillämpliga delar gälla även för dagläger.

7. Vatten

Vatten i erforderlig mängd av tillfredsställande kvalitet skall finnas.

7.1 Enskild anläggning

Om anslutning av vattenförsörjning inte kan ske till allmän ledning, skall tillses att anläggning för sådan försörjning är belägen på betryggande avstånd från föroreningskälla. Den skall vara så skyddad, att dagvatten och orenlighet förhindras intränga i vattentäkten. Se vidare socialstyrelsens skrift "Information om mindre vattentäkter".

7.2 Provtagning och kontroll

Beträffande dricksvattenkvalitet och kontroll av dricksvatten hänvisas till statens livsmedelsverks bestämmelser, som utfärdas med stöd av livsmedelslagen.

8. Avlopp

Avloppsvatten från lägrets olika servicedelar (WC, disk, tvätt, dusch etc.) skall avledas, renas eller på annat sätt tas omhand så att sanitär olägenhet inte uppkommer (7§ HL).

8.1 Enskild avloppsanläggning

Avloppsvatten från enskild anläggning skall bortledas och behandlas enligt MHN:s anvisningar. MHN har i detta sammanhang även att bestämma vilka intervaller, som skall gälla för slamsugning av slamavskiljare.

Anm. före påbörjandet av sluten, enskild avloppsanordning skall skriftlig anmälan göras till MHN. Om vattentoalett är ansluten till anordningen, krävs tillstånd (7§ andra stycket HL).

9. Övrigt

Varje form av läger bör vara utrustat med förbandslådor med erforderliga förbands- och sjukvårdsartiklar.

Någon/några av lägerledarna bör ha genomgått kurs i "ABC vid olycksfall" m.m.

Vid större läger finns också behov av sjukvårdskunnig personal. När lägret har flera än 500 deltagare rekommenderas en sjuksköterska samt när lägret har flera än 1.000 deltagare en läkare.

Det kan också vara bra att lägerledningen i förväg informerar ansvarig vid aktuell vårdcentral, länsalarmeringscentral (eller motsvarande) om var och när lägerverksamheten pågår.

Tydliga anslag i lägret bör finnas om ansvarig lägerledare och sjukvårdsinrättning, hur ambulans och brandkår tillkallas samt vid ridläger även hur veterinär tillkallas.

Saknas telefon, bör tillfällig tele- eller radioförbindelse upprättas.

Läger med friluftsbad bör ha livräddningsutrustning, såsom båt(ar) och livbojar, lätt tillgängliga.

Ansvarig lägerledning bör tillse att anläggningen noggrant städas varje dag. Särskild kontroll av sängutrustning bör ske efter varje uppbrott av lägergrupp. Då lägret bryts, ansvarar den frånträdande lägerledningen för att lägerområdet lämnas i snyggt och vårdat skick.

Handikappanpassning sker enligt svensk Byggnorm.

Föreskrifter är bindande regler.

Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen.

Socialstyrelsen ger årligen ut en förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.

SOSFS kan beställas från webbutiken eller Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm. Fax: 08-779 96 67

E-post: socialstyrelsen@strd.se

Informationskälla: www.sos.se

Rekommendation om svenska flaggan

Svenska flaggan är en nationalsymbol och ska därför skötas med omsorg och handhas med respekt. Man ska vara noga med att hålla flaggan hel och ren samt undvika att använda den då färgerna är blekta.

Det vittnar om gott omdöme att inte använda en flagga, som är urblekt eller fransig och trasig. Det är bättre att inte flagga alls än att använda en flagga som är i dåligt skick. Om en flagga inte längre är användbar bör den brännas.

Skillnaden mellan flagga och fana är den att flaggan är avsedd att hissas på en stång eller mast och fanan är fäst vid en stång och avsedd att bäras.

Tiden 1 mars-31 oktober hissas flaggan kl. 08.00. Tiden 1 november-28 (29) februari hissas flaggan kl. 09.00. Under hela året ska flaggan nedhalas vid solens nedgång dock senast kl. 21.00.

"Flaggdag" är ett begrepp som definieras som "årligen återkommande högtidsdag som firas med flaggning". Vilka dessa dagar är finns fastställd av regeringen i "Förordning om allmänna flaggdagar", utfärdad den 29 april 1982.

Sveriges flaggdagar är följande:

- Nyårsdagen
- 28 januari: Konungens namnsdag.
- 12 mars: Kronprinsessans namnsdag.
- Påskdagen
- 30 april: Konungens födelsedag.
- 1 maj
- Pingstdagen
- 6 juni: Sveriges Nationaldag och Svenska flaggans dag.
- Midsommardagen
- 14 juli: Kronprinsessans födelsedag.

- 8 augusti: Drottningens namnsdag.
- Dag för val i hela riket till Riksdagen: ordinarie val: tredje söndagen i september vart fjärde år.
- 24 oktober: FN-dagen.
- 6 november: Gustav Adolfs dagen.
- 10 december: Nobeldagen.
- 23 december: Drottningens födelsedag.
- Juldagen

*Hissa flaggan! Stolta samlingsstecken!
Se hur vinden fyller silkesveckan
med dess gyllne kors i fälten blå.
Det är löftet, som vi aldrig svike,
att de svenskes gamla stolta rike
fritt i tidens tider skall bestå.*

Prins Wilhelm

4H:s försäkring

4H:s försäkring är gemensam med våra samverkande förbund FSU och JUF. Den består dels av en medlemsförsäkring och dels av en föreningsförsäkring.

Vår **medlemsförsäkring** är en kollektiv olycksfallsförsäkring. Försäkringen gäller för olycksfallsskada som inträffar under en sammankomst, kurs eller annan aktivitet samt resa till och från densamme. Försäkringen gäller inom Norden. Med sammankomst avses här alla typer av verksamhet i det tre samverkande förbunden regi såsom medlemsmöte, aktivitetsgruppssammankomst, kurser läger, studieresa etc. Försäkringen ger ersättning för dödsfall, invaliditet, Läkekostnader, tandskadekostnader, reskostnader och hjälpmedelskostnader.

Föreningsförsäkringen är en kollektiv föreningsförsäkring. Den omfattar ansvars-, förmögenhetsbrotts-, rättsskydds- och allriskförsäkring. För säkringen gäller såväl central som regional och lokal verksamhet.

Ansvarsförsäkringen omfattar central verksamhet så som riksstämman, riksläger etc. Den omfattar även samtliga ungdomskonsulenters, instruktörers och assistenters verksamhet så som samtliga funktionärers – såväl oavlönade som avlönade – verksamhet på förbunds, region och lokalplan.

Övriga försäkringar om så behövs är Länsförbund, kretsar etc. själva ansvariga för att teckna. Det kan gälla egendomsförsäkringar eller då 4H-gårdsverksamhet bedrivs, lantbruksförsäkring, som omfattar alla slags ekonomibyggnader, jordbruksredskap och djur samt ansvar förknippade med sådan verksamhet.

4H:s Alkoholpolicy

4H:s policy är att ingen alkoholförtäring bör förekomma under våra medlemsarrangemang. Alkoholförtäring skall inte förekomma i anslutning till arrangemang där minderåriga (under 18år) deltagare medverkar.

Alkoholkonsumtion medför omedelbar hemsändning av deltagaren.

4H:s miljöpolicy

På alla 4H-evenemang, klubbmöten och vid 4H:s anläggningar

- Söka använda ekologiskt producerad, helst närproducerad, mat och dryck,
- Alltid söka det minst miljöfarliga alternativet; rengöringsmedel, kemikalier, drivmedel etc.
- Inte använda engångsmaterial,
- Att källsortera avfallet och kompostera komposteringsbart material,
- Samåkning

Lämpliga lokala regler:

Regler för både deltagare och ledare är bra att ha på ett läger. Självklart varierar de från läger till läger men här följer några exempel.

- Rök ej inför deltagarna
- Var en god förebild för deltagarna
- Regler för hur man får gå till badplats/sjö/bäck
- Stanna innanför ett visst område
- Vara snälla mot varandra
- Inte gå in till djuren utan laggårdskläder
- Tvätta händerna innan maten

Var noga med att göra upp regler som går igenom tillsammans med deltagarna och deltagarna bör även själva få ge förslag på vissa regler.